

Náhradní doručení v civilním sporu

Tomáš Střeleček* – Petr Navrátil**

Abstrakt: Doručení v civilním procesu vyvolává zásadní následky pro strany sporu i soud. Náhradní doručení by se tak mělo uplatňovat výjimečně. Jsou s ním spojeny zásadní otázky, které lze považovat za jedny ze základních problémů stojících na samém počátku procesu, který má být nejen právní, ale i spravedlivý. Článek nejdříve představuje komparativní a historická východiska náhradního doručení a je nastíněno, které otázky jsou univerzální, ale zároveň vyžadující nové odpovědi vzhledem k současným možnostem techniky a stavu společnosti. Je analyzován současný stav *de facto* a *de lege lata* v České republice a je poukázáno na skutečnost, že náhradní doručení je kvantitativně nezanedbatelné. V další části článku jsou načrtnuty podmínky pro materiální doručení na základě doktríny *Principles of Transnational Civil Procedure* pro české prostředí. Náhradní doručení je dále analyzováno na základě historické i komparativní perspektivy (Anglie, Francie, Německo, Rakousko, Slovensko). Nejsou opomenuty ani pohledy evropskoprávní a ústavněprávní; z těchto perspektiv pak vyplývají podněty pro úvahy *de lege ferenda*. Těmito se tak článek zabývá zejména s ohledem na otázky náhradního doručení u fyzické osoby (nepodnikající) a věnuje se možnostem doplňkového využití elektronických prostředků pro materiální doručování a jejich dalšímu využití v procesu doručování.

Klíčová slova: náhradní doručení, civilní proces, civilní řád soudní, historická komparace, komparativní právo

Úvod

Doručováním v civilním sporném procesu se rozumí postup soudu, případně účastníků řízení, jehož výsledkem je doručení soudní písemnosti¹. Doručení je tedy skutečností, se kterou právní řád spojuje takové procesní následky jako např. vznik trojstranného procesněprávního vztahu, počátek běhu pariční lhůty při doručení rozhodnutí odvolacího soudu či počátek běhu odvolací lhůty u rozhodnutí, kde je dovolání přípustné.

Doručováním rozumíme dále doručování soudních písemností, nikoli doručování účastníků soudu, když doručování soudu není spojeno s obtížemi, které nastávají při doručování účastníkům. Na rozdíl od účastníků, má soud povinnost přebírat podané písemnosti a má za tím účelem povinně zřizovanou podatelnu apod.

Úvodem je třeba poznamenat, že soudní doručování v civilním procesu může vytvářet v zákonem stanovených případech takový vnější obraz světa, který neodpovídá skutečnosti. Tak např. § 153b občanského soudního řádu² předpokládá, že pokud se účastník, jemuž bylo předvolání doručeno třeba i náhradním způsobem (tedy bez reálného převzetí), bez omluvy nedostaví k prvému jednání ve věci, soud rozhodne rozsudkem pro zmeškání. Přitom bude mít za to, že fakta uvedená v žalobě jsou pravdivá. To lze proto, že doručovatel

* Mgr. Bc. Tomáš Střeleček, katedra občanského práva, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Autor byl podpořen ve svém zahraničním výzkumném pobytu na University of Cambridge stipendiem z Institucionálního plánu na podporu studentské mobility *Srovnávací systémy Common Law, mimoevropských právních systémů a evropského práva* Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, jehož je tento článek výstupem. E-mail: strelect@prf.cuni.cz

** Mgr. Petr Navrátil, katedra evropského práva, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Část textu jím zpracovaná vznikla v rámci programu Univerzity Karlovy Q2 *Publicizace práva v evropském a mezinárodním srovnání*. Autoři děkují paní prof. JUDr. Aleně Winterové, CSc., za cenné konzultace, které jim poskytla, zároveň prohlašují, že závěry jsou jejich vlastní. E-mail: navratil@prf.cuni.cz

¹ Soudní písemností se v tomto článku rozumí písemnosti vyhotovené soudem (např. předvolání k jednání nebo rozsudek) nebo písemnosti, jejichž doručení provádí soud z úřední povinnosti (např. žaloba). Na druhou stranu je třeba říci, že pojem soudní písemnost je možné chápat i úžeji, tj. pouze jako písemnost, kterou vyhotovil sám soud. Viz JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, s. 322.

² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen též jako „o. s. ř.“).

doručuje soudní písemnost na adresu pro doručování v užším smyslu,³ tj. na adresu, kam lze doručovat fikcí (pokud to zákon nebo soud nevyloučí). Potřebnost zakotvení této fikce v právním řádu bude zdůvodněna níže, avšak již nyní si dovoluujeme zdůraznit, že ji považujeme za jeden z úhelných kamenů efektivního systému soudního doručování.

Struktura textu je následující. V první řadě se budeme zabývat současným faktickým stavem doručování, který je jedním z podnětů k napsání tohoto článku. V dalších částech se pomocí *Principles of Transnational Civil Procedure*,⁴ na které pro účely toho článku nahlížíme jako možný referenční rámec, některých historických právních úprav platných na území České republiky a komparativního pohledu na vybraná evropská civilněprocesní řešení náhradního doručení⁵ zabýváme institutem náhradního doručení *de lege lata* i *de lege ferenda*.

Co se odborné literatury týče, dosavadní procesualistická literatura, která se institutu náhradního doručení věnovala, tak činila zpravidla v době spojené s významnými novelami doručování,⁶ případně v rámci komentářové literatury.⁷ Pominout nelze ani klasické učebnice,⁸ popřípadě specializované monografie o doručování,⁹ které se výkladu náhradního doručení věnují. Tento článek si dává za cíl traktovat náhradní doručení systematictěji jako samostatný a významný institut civilního sporného řízení, který má potenciál zvýšit ekonomii procesu nebo proces významně brzdit, a současně se zařadit mezi články reagující na nedávné uvažované změny občanského soudního řádu¹⁰ a aktuální judikaturu Soudního dvora Evropské unie.¹¹

Již úvodem je vhodné uvést, že považujeme za problematičtější náhradní doručení fyzickým osobám než osobám právnickým.¹² V případě právnických osob je obligatorní náležitostí jejich zápisu do veřejného rejstříku jejich sídlo zajišťující publicitu tohoto údaje. Panuje přitom obecná shoda, že sídlo právnické osoby je spojeno pro právnickou osobu

³ Viz § 46b o. s. ř.

⁴ Tyto *Principles of Transnational Civil Procedure* jsou společným dílem *American Law Institute* a UNIDROIT.

⁵ Zabýváme se řešením anglickým, francouzským, německým, rakouským a vzhledem k časnosti provedených reforem a kulturní i právní blízkosti též slovenským; provedené exkurze do uvedených úprav jsou doprovázeny následnou komparací s českým právem a analyzovány jako možné inspirační zdroje *de lege ferenda*.

⁶ Tak např. KORBEL, K. – PRUDÍKOVÁ, D. Nové instituty a postupy při doručování listinných zásilek. *Bulletin advokacie*. 2010, roč. 20, č. 4; SMOLÍK, P. Doručování ve světle posledních změn občanského soudního řádu. *Právní fórum*. 2009, roč. 5, č. 10; ŠÍNOVÁ, R. Právní úprava doručování ve vybraných procesních předpisech České republiky. *Právní fórum*. 2011, roč. 7, č. 6.

⁷ Tak např. z poslední doby DAVID, L. – HRUŠÁKOVÁ, M. – IŠTVÁNEK, F. – JAVŮRKOVÁ, N. – KASÍKOVÁ, M. – LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. a II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009; JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha I. § 1–78g občanského soudního (podle stavu k 1. 4. 2014)*. Praha: Karel Havlíček, 2014.

⁸ HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2010; OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. Praha: Wolters Kluwer, 2012; WINTEROVÁ, A. – MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – řízení nalézací*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2014.

⁹ ŠÍNOVÁ, R. *Doručování v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2009; SVOBODA, K. – SUK, M. – ZEMAN, P. *Doručování v soudním řízení*. Praha: Linde, 2009.

¹⁰ Tyto uvažované změny byly vtěleny v roce 2016 do návrhu novely o. s. ř. spojené s novelou zákona o elektronických komunikacích, která měla umožnit náhradní doručení platebního rozkazu v případě sporů o peněžitá plnění do 10.000 Kč. Uvažované změny však nebyly českým právním řádem osvojeny. Jejich případné přijetí by patrně znamenalo poměrně významnou změnu, která by potenciálně mohla znamenat významný zásah do práv a povinností účastníků řízení. Ti by však měli i nadále nástroje jako návrh na prominutí zmeškání lhůty nebo návrh na určení neúčinnosti doručení, jejich význam by však v těchto řízeních byl zesílen a samozřejmě jimi není napadán platební rozkaz jako takový.

¹¹ Rozsudek Soudního dvora (desátého senátu) ze dne 2. března 2017 ve věci C-354/15. Zejména je z našeho pohledu zásadní, že nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech musí být, podle uvedeného rozhodnutí, vykládáno tak, že platné je náhradní doručení i tehdy, když byla doručovaná písemnost předána v místě obvyklého pobytu adresáta jeho rodinnému příslušníku nebo osobě u něj zaměstnané.

¹² V případě svěřenského fondu pak je zveřejňována adresa pro doručování svěřenskému správci, který jedná na účet svěřenského fondu, a tak lze na svěřenské fondy nahlížet obdobně jako na právnické osoby.

s povinností bdělosti (*vigilatibus iura scripta sunt*). V případě fyzické osoby je situace o poznání složitější, neboť adresa místa trvalého pobytu sama o sobě (na rozdíl od sídla u právnických osob) neobstojí. V teoretické rovině se totiž v případě fyzických osob akcentuje (skutečné) bydliště, na které má být účastníkovi doručováno, neboť s ním má nejužší vztah.¹³ Zdůrazňuje se tak, že doručování soudních písemností není a nemá být záležitostí ryze formální, nýbrž v prvé řadě umožňující, aby osoba, které se doručuje, měla skutečnou možnost se s písemnostmi jí doručovanými seznámit. Tohoto ideálu však v praxi lze v mnoha případech dosáhnout jen s vysokými náklady. S ohledem na jiné sledované cíle, zejména pak rychlost a efektivitu, zákonodárce záměrně z tohoto ideálu v některých případech slevuje.

Jedním z předpokladů doručení je dostupnost adresáta. Není-li adresát soudní písemnosti dostupný, nelze mu písemnost doručit. Pojem dostupnosti adresáta v sobě zahrnuje rozlišnou míru aktivity soudu při zjišťování adresy, kde se zdržuje osoba, které má být doručováno. Patrně si můžeme představit soud, který by každého adresáta vyhledával co do jeho skutečné dostupnosti (např. pomocí orgánů policie). Stejně tak je možné si představit opačnou situaci, kdy je veškerá odpovědnost přenesena na (potenciálního) účastníka hlásícího soudu (respektive orgánům moci veřejné), kde se zdržuje. V takovémto případě by se aktivita soudu omezovala toliko na prosté nahlédnutí do příslušné databáze. Rovněž si však lze představit takovou právní úpravu, která by odpovědnost za zjištění adresy, kam má být doručováno, zcela přenášela na protistranu a soud by tak byl zcela zproštěn nutnosti aktivně zjišťovat tuto adresu. V obecné rovině lze spatřovat právě v míře objasňování adresy osoby, které má být soudem doručováno, otázku, kterou pravděpodobně jinak zodpoví liberální a jinak sociální koncepce civilního procesu.¹⁴ Současný odborný diskurz se hlásí spíše k pojetí sociálnímu;¹⁵ i proto se pokusíme též akcentovat prvky liberální přinášející alternativy, které připadají v úvahu v případě náhradního doručování.¹⁶

Budiž zdůrazněno, že otázka doručování je úzce spjata s právem být slyšen, které je součástí práva na spravedlivý proces; to je nutné vykládat jako skutečnou možnost mít vliv na řízení, nikoli příležitost hypotetickou či zcela fiktivní. „[S]pravedlivý proces se nemůže odehrát bez součinnosti s účastníky (i jinými osobami), a že se jim písemnost soudu musí dostat do rukou.“¹⁷ Zejména z toho důvodu považujeme náhradní doručení za prostředek výjimečný, i když důležitý, neboť je spojen s právní fikcí.¹⁸ Na druhou stranu je na místě, aby doručení bylo přizpůsobeno socioekonomické realitě. Podle našeho názoru náhradní

¹³ Podle našeho názoru se k tomuto teoretickému pojetí, ze stejných důvodů, v případě hraničních určovatелů přiklonil, na rozdíl od *lex patriae*, vycházejícího z údaje evidenčního, zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (viz § 29); tímto je pojem obvyklého pobytu.

¹⁴ Netřeba zdůrazňovat, že jde o pojetí nikoli ve smyslu politickém, ale naopak ve smyslu procesualistickém.

¹⁵ Z poslední doby lze připomenout následující obecnější článek DVORÁK, B. – LAVICKÝ, P. Pro futuro. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 5.

¹⁶ Podle našeho názoru však v případě akcentace elektronizace, deformalizace a efektivitu náhradního doručení nejde primárně o projev té které koncepce, ale o projev širších moderních trendů v civilním procesu. Tyto trendy mohou být, podle našeho názoru, někdy chápány jako nová koncepce civilního procesu na nich založená; liberální či sociální koncepce civilního procesu se zabývá, podle našeho názoru, primárně vzájemným vztahem soudu a stran sporu a způsobem a mírou jejich aktivity vzhledem k předmětu sporu.

¹⁷ WINTEROVÁ, A. Doručování soudních písemností jako jeden z problémů spravedlnosti. *Právní zpravodaj*. 2005, roč. 6, č. 1, s. 1.

¹⁸ Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 1056/09, publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 238/2009, uvádí, že jde v případě právní fikce o doručování o nástroj odmítnutí reality. Podle našeho názoru jde však o nástroj, byť spojený s fikcí, aproximující realitu, neboť je účastník nejpravděpodobněji ve vztahu k místu, na které je doručováno, o takovém doručení se pak s vysokou mírou jistoty zpravidla včas dozví. O odmítnutí reality může jít jen potud, že se nesmíujeme s tím, že účastník může „bojkotovat“ soudní řízení.

doručení reaguje na adresátem zaviněnou nedostupnost,¹⁹ která je zpravidla znesnadněním průběhu řízení, případně potlačením práv dalších účastníků procesu.²⁰

1. Současný stav doručování *de facto*

V současné době je jako jeden z problémů justice, vypůjčíme-li si slovenské poznatky, vycházejí z obecné části důvodové zprávy k zákonu č. 160/2015 Sb., civilní sporový poriadok,²¹ uváděn problém zejména doručování fyzickým osobám.²² K dispozici nejsou data, která by výslovně v České republice uváděla podíl, či alespoň množství soudních písemností, které jsou doručovány nejprve do vlastních rukou, a poté (je-li pokus neúspěšný) fikcí. Jistým vodítkem a reprezentací problému může být statistický výkaz „*Platební rozkazy, odpory a zrušené platební rozkazy u OS za rok 2016*“,²³ když právě u platebních rozkazů, elektronických platebních rozkazů, evropských platebních rozkazů a směnečných (šekových) platebních rozkazů je podle občanského soudního řádu náhradní doručení vyloučeno.²⁴ Je-li doručován některý z uvedených rozkazů a není-li doručení do vlastních rukou, je tento rozkaz zrušen.²⁵ Z uvedeného výkazu je možné dovodit, že kolem 30 % těchto rozkazů bylo v roce 2016 z důvodu nedoručitelnosti zrušeno. Obráceně nahlíženo tak přibližně 70 % těchto rozkazů bylo doručeno přímo, nikoli náhradně.

Bohužel neexistuje statistika, která by zachycovala jasně a přesně situaci, která panuje v doručování mimo rozkazní řízení; nicméně lze legitimně předpokládat obdobnou situaci i u doručování např. žalob, rozsudků atp. jako u shora uvedených rozkazů. Z této úvahy pak vyplývá praktická problematičnost doručování fyzickým osobám. Náhradní doručení písemností doručovaných do vlastních rukou je tak nejen principiálně (jak bude pojednáno dále), ale i kvantitativně nikoli zanedbatelné.

2. Základní podmínky institutu náhradního doručení

Textem, z kterého budeme v této části vycházet, jsou *Principles of Transnational Civil Procedure*²⁶ (dále jen „*Principles*“), které deklarují, že jsou základními standardy pro řešení přeshraničních obchodních sporů, stejně jako pro většinu ostatních druhů civilních sporů.²⁷ Pokud jde o úpravu řádného doručení (*Due Notice*), spojují ho *Principy* s právem být slyšen. Zásada 5.1, věta první, těchto principů zní: „*At the commencement of a proceeding, notice, provided by means that are reasonably likely to be effective, should be directed to parties other than the plaintiff.*“²⁸ Z textu se podává, že jde o to, aby prostředky doručení byly s rozumnou pravděpodobností efektivní. Nevyžaduje se, aby prostředky doručení

¹⁹ Máme zde na mysli úmysl být nedostupný, nebo alespoň nedbalost. Samozřejmě, což lze řešit již dnes prostředky procesního práva (návrh na neúčinnost doručení apod.), nejde o případy náhlé nemoci atd.

²⁰ Máme zde na mysli zejména právo na postup ve věci, v důsledku tak může být omezeno právo na přiměřenou délku řízení; v každém případě může jít o problematický prvek ekonomie procesu.

²¹ Viz důvodová zpráva; ta je dostupná např. na internetových stránkách Národní rady Slovenské republiky.

²² Předpokládáme, že závěry slovenské lze bez větších výhrad vztáhnout na situaci českou, jde o univerzálnější problém.

²³ Tyto výkazy jsou dostupné např. v aplikaci InfoData prostřednictvím portálu justice.cz.

²⁴ Viz § 173 odst. 1, § 174a odst. 3, § 174b odst. 1 a § 175 odst. 1 o. s. ř.

²⁵ Viz § 173 odst. 2 o. s. ř.

²⁶ AMERICAN LAW INSTITUTE/UNIDROIT. *Principles of Transnational Civil Procedure*. New York: Cambridge University Press, 2006.

²⁷ Dosud v českém prostředí nebylo příliš obvyklé vycházet z tohoto textu, který pochopitelně není právně závazný. Jeho síla však spočívá v autorství daném *American Law Institute* a UNIDROIT, stejně tak jako ve snaze o moderní transnacionální přístup k civilnímu (byť primárně obchodněprávnímu) procesu a v přesvědčivosti.

²⁸ AMERICAN LAW INSTITUTE/UNIDROIT. *Principles of Transnational Civil Procedure*, s. 22.

byly nade vší pochybnost efektivní (*beyond reasonable doubt*). Komentář k této zásadě, který je nedílnou součástí *Principles*, poté vyzdvihuje snahu o skutečné či materiální doručení (*actual notice*), která má být cílem doručování.²⁹

K naznačené koncepci doručování se lze nepochybně ve sporném civilním procesu přiklonit. Vzhledem k tomu, že jde o transnacionální referenční text snažící se poskytnout základní východiska pro doručování, může být řešení otázky *prostředků doručení, které jsou s rozumnou pravděpodobností efektivní*³⁰ ve spojení se zásadou *materiálního doručení* rovněž vstupní úvahou pro analýzu institutu náhradního doručení v České republice.

Náhradní doručení, jak naznačujeme shora, lze považovat za prostředek *ultima ratio*, neboť jeho podstatou je, že se doručování uskutečňuje náhradně oproti pravidelnému postupu, tj. oproti tzv. přímému doručení. V případě náhradního doručení v principu adresát nepotvrzuje převzetí písemnosti, neboť se doručuje fikcí. Aby bylo ale dosaženo cíle materiálního doručení, jsou do doručování zapojeny prostředky (vhození do schránky, vyvěšení na úřední desce, oznámení či předání písemnosti osobě domácí nebo sousedům apod.), které mají umožnit, aby adresát měl alespoň možnost seznámit se s doručovanou písemností či alespoň s tím, že mu bylo doručováno.

Vzhledem k tomu, že se lze přiklonit k tomu, co sledují v případě náhradního doručení *Principles*, lze dovodit, že jako *ultima ratio* nastupuje náhradní doručení tam, kde jiné postupy nelze s úspěchem aplikovat. Zřetelné meze použití náhradního doručení tvoří celá řada nepřekročitelných podmínek (nejde o osobu neznámého pobytu apod.). Tyto nepřekročitelné podmínky jsou dány zpravidla povahou státoobčanského vztahu k jinému státu, případně není vůbec možné doručovat osobám neznámého pobytu, neboť není zpravidla kam doručovat. Cílem je, aby nešlo o justici nepřítomných. Jinými slovy řečeno, náhradní doručení je přípustné pouze tam, kde existuje určitá míra pravděpodobnosti, že bude mít adresát možnost se s písemností jemu doručovanou seznámit. Pokud si je moc veřejná vědoma toho, že takováto pravděpodobnost je nulová (např. u osob neznámého pobytu), nebylo by v souladu s právem na spravedlivý proces a právem být slyšen, aby bylo této osobě doručováno náhradním způsobem. S ohledem na ústavní kautely proto nemůže orgán moci veřejně doručovat adresátovi písemnost v rámci probíhajícího řízení a tvářit se, že mu bylo doručeno, i když je nade všechnu pochybnost zřejmé, že ve skutečnosti nemá adresát ani nejmenší možnost se s doručovanou písemností seznámit.

3. *De lege lata*

Vzhledem k obecnému zaměření tohoto článku se náhradním doručením v civilním sporu *de lege lata* budeme zabývat jako současným stavem, a to tak, aby byl zvýrazněn pravidelný postup, který především analyzujeme a pro závěry z něho vyplývající dále v části *de lege ferenda* nabízíme nové pohledy. Jak známo, o. s. ř. stanoví v § 49, že náhradní doručování je způsob doručování písemností do vlastních rukou. Tím, co odlišuje doručení do vlastních rukou, které není náhradním doručením, od náhradního doručení, je to, že doručení nastává fikcí, a to posledním dnem desetidenní lhůty, kdy je písemnost připravena k vyzvednutí (u soudu, na poště), nebyla-li písemnost doručena přímo. Následně je písemnost vhozena do domovní nebo jiné adresátem užívané schránky. Tím, podle našeho názoru, se snaží právo přiblížit realitě a dát adresátovi možnost, aby se s písemností,

²⁹ Ibidem, s. 23.

³⁰ Ve smyslu efektivnosti spočívající ve skutečném seznámení adresáta s jemu doručovanou písemností.

alespoň dodatečně, seznámil. Od adresáta lze totiž legitimně očekávat, že se s písemnostmi vzhazovanými do jím užívané schránky dříve či později seznámí. Na okraj je možné zmínit, že právo zná nástroj, jak se vypořádat s případy zjevných nespravedlností, které mohou nastat z důvodu fikce doručení, tím je návrh na určení neúčinnosti doručení podle § 50d o. s. ř.

Podíváme-li se do judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, shledáváme, že jejich pohled se v určitých aspektech liší, v jiných shoduje. Oba soudy bdí nad dodržováním lidských práv, ale Evropský soud pro lidská práva se zabýval zejména tím, zda jsou vnitrostátní orgány odpovědné za nedoručení; Ústavní soud se naopak zevrubněji zabýval fikcí doručení jako nástrojem odmítnutí reality. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) se zabýval fikcí doručení a případného zásahu do práva na spravedlivý proces podle čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále jen „Úmluva“) v několika případech.³¹ Soud zpravidla konstatoval, že je na stěžovatelích, aby si zajistili přístup k soudu jako žalovaní a projevili náležitou péči (*due care*) v případě, jsou-li nedostupní (tak např. aby si nechali po dobu své nepřítomnosti přeposílat poštu jinam či informovali státní orgány o svém aktuálním pobytu). Navíc ESLP dal jasně na srozuměnou, že spravedlnost řízení je nezbytné zkoumat z pohledu řízení jako celku, kdy není rozhodné, zdali byl dodržen formální postup při doručování, nýbrž to, zdali se adresát s písemností seznámil a měl možnost účinně hájit svá práva v rámci konkrétního řízení. ESLP tak zjevně preferuje materiální postoj k doručování na úkor formálního.³² Navíc ESLP jednoznačně judikoval, že státy odpovídají za porušení čl. 6 Úmluvy, pokud dojde k průtahům v řízení, které jsou způsobeny neúměrně dlouhým doručováním.³³ Jinak řečeno, slepé trvání na doručování do vlastních rukou ze strany orgánů veřejné moci je nejenom nežádoucí s ohledem na požadavek rychlosti a efektivnosti soudního řízení, tolik významného z hlediska státního fisku, nýbrž i s ohledem na ochranu základních práv ostatních účastníků řízení.

Ústavní soud, jak bylo naznačeno, shledává v kontextu náhradního doručení „*právní fikci coby nástroj odmítnutí reality*“.³⁴ Podle našeho názoru jde však o nástroj, byť spojený s fikcí, který se přibližuje realitě v mezích možného, neboť je účastník nejpravděpodobněji

³¹ Tak např. *Stawicki vs. Polsko*, č. 47711/99, rozhodnutí ze dne 10. února 2000; *Vojta vs. Česká republika*, č. 25126/06, rozhodnutí ze dne 8. února 2011; *Gjurašin vs. Chorvatsko*, č. 51802/09, rozhodnutí ze dne 19. června 2012.

³² Tak např. v rozhodnutí *Báča proti České republice*, č. 9457/03, rozhodnutí ze dne 23. října 2006, stěžovatel čelil u soudu návrhu na uložení povinnosti provést stavební práce. V rámci řízení před soudem prvního stupně došlo ke změně žaloby, kterou příslušný soud připustil. Nicméně učinil tak až v rámci rozsudku, kterým žalobě částečně vyhověl. Stěžovatel podal proti tomuto rozsudku opravný prostředek, ve kterém *inter alia* namítal, že neměl možnost se v rámci řízení před soudem prvního stupně k žalobě v její pozměněné podobě vyjádřit. Nicméně soud, který rozhodoval o opravném prostředku, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a opravný prostředek v části směřující proti výroku o připuštění změny žaloby odmítl s tím, že opravný prostředek proti tomuto výroku není přípustný. Zároveň však přiznal, že se jednalo o procesní vadu, ovšem takové povahy, že nemohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Nejvyšší soud, na který se stěžovatel následně obrátil, zamítl dovolání stěžovatele v části směřující proti výroku odvolacího soudu o odmítnutí odvolání, když mimo jiné uvedl, že povinnost soudu doručit návrh na změnu žaloby do vlastních rukou účastníka řízení je vyjádřením požadavku umožnit mu se ve vztahu ke změně žaloby náležitě bránit, tj. vyjádřit se ke změně, činit návrhy na provedení dalších důkazů apod. Tyto procesní prostředky však měl stěžovatel k dispozici v odvolacím řízení a také je využil, neboť v odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně již argumentoval ve vztahu k žalobě v její modifikované podobě. Česká republika jako žalovaná ve svém stanovisku tvrdila, že odvolací i dovolací soudy připustily, že soud prvního stupně pochybil, když o připuštění změny žaloby rozhodl až v rozsudku, nicméně že toto pochybení bylo napraveno v následujících fázích řízení. S touto argumentací se v zásadě ztotožnil i ESLP, když připomněl, že spravedlivost řízení je třeba zkoumat z pohledu řízení jako celku a podobně jako Nejvyšší soud zohlednil zejména skutečnost, že stěžovatel měl možnost se k žalobě v její pozměněné podobě vyjádřit v průběhu odvolacího řízení. V podrobnostech viz KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech*, s. 565–836.

³³ Viz *Bořánková proti České republice*, č. 41486/98, rozhodnutí ze dne 7. ledna 2003.

³⁴ Nálezu sp. zn. II. ÚS 1056/09, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 238/2009.

ve vztahu k místu, na které je doručováno. Platí proto, že o takovém doručování se pak s vysokou mírou jistoty zpravidla včas dozví, byť již bylo doručeno fikcí.³⁵ Má zde k dispozici výzvu a rovněž samotnou písemnost, která je vhozena zpravidla do schránky po uplynutí úložní doby. Lze souhlasit s tím, co uvádí Ústavní soud v jiném nálezu,³⁶ že právní fikce je nástrojem výjimečným. Bohužel, jak je uvedeno shora, *de facto* je náhradní doručení, které je spojené s fikcí, kvantitativně poměrně významné. Rovněž lze souhlasit s tím, co uvádí dále Ústavní soud v tomto nálezu, totiž že nelze doručovat náhradním způsobem vadně, aby mohly nastoupit účinky právní fikce doručení; tak např. podle našeho názoru by takovýmto vadným doručováním bylo nezanechání výzvy, aby si účastník písemnost vyzvedl, je-li její zanechání možné.

Náhradní doručení v českém právu má svoji pravidelnou podobu, která byla shora naznačena, i se svými prostředky nápravy v případech nespravedlností, které by mohly právní fikcí doručení nastat. Podle našeho názoru je zásadní to, že právní fikce nastupují tam, kde snaha po absolutním souladu stavu faktického a právního (tj. rigidní snaha fakticky doručit písemnost vždy adresátovi) musí v určitých případech ustoupit jiným oprávněným zájmům (jako např. rychlosti a efektivnosti soudního řízení),³⁷ přičemž ovšem zároveň konstrukce této právní fikce by vždy měla usilovat o co nejbližší aproximaci realitě. Samozřejmě je toto přiblížení se realitě,³⁸ materiální doručení, posilováno zejména vhozením písemnosti zpravidla do domovní schránky. Lze však uvažovat nad dalšími způsoby posílení tohoto materiálního doručení, nemohlo-li dojít k přímému doručení do vlastních rukou, jak činíme v dalších částech tohoto příspěvku.

4. Historický exkurz

Nejvýznamnějším zákonem z pohledu historického týkajícím se moderního civilního procesu je zejména civilní řád soudní Franze Kleina z roku 1895. Neopomenutelným pramenem poznání koncepce civilního procesu v případě náhradního doručení je rovněž vládní návrh civilního soudního řádu z roku 1937 (sněmovní tisk č. 850) (dále jen „vládní návrh c. ř. s.“).

Pro připomenutí, před analýzou civilního řádu soudního a vládního návrhu c. ř. s., vzhledem k některým paralelám a inspiracím, je možné z nejstaršího novověkého práva stručně připomenout České obnovené zřízení zemské (dále jen „ČOZZ“), které bylo vydáno roku 1627 a Moravské obnovené zřízení zemské (dále jen „MOZZ“), které bylo vydáno o rok později, roku 1628. Tato zemská zřízení znamenala, slovy Ferdinanda II., „rozšíření, změnu a opravu“ zemského práva.³⁹ Pokud jde o náhradní doručení, bylo spojeno se situací, kdy odpůrce nebyl přítomen, jak je tomu i dnes v českém právu. Rozlišení, zda šlo o obeslání komorníkem nebo o pŕuhon doručovaný poslem nebo pŕuhončím,⁴⁰ zde není rozhodné. Zásadní je, že náhradní doručení probíhalo tak, že bylo doručeno adresátovi prostřednictvím jeho manželky nebo jeho úředníka, pokud absentovali i tito, bylo možné

³⁵ Dále nabízíme v části *de lege ferenda* (na základě komparace a historického pohledu) možné nové přístupy, které by zajistily ještě o něco lépe, aby nešlo o odmítnutí reality.

³⁶ Nález sp. zn. II. ÚS 92/01, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 115/2002.

³⁷ Srov. nález sp. zn. II. ÚS 92/01, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 115/2002.

³⁸ Nutno poznamenat, že máme na mysli přiblížení se nikoli přímému doručení do vlastních rukou, ale v rámci náhradního doručení situaci materiálního doručení, tedy tomu, aby se adresát alespoň dozvěděl, že mu bylo doručováno, případně se dozvěděl i obsah doručované písemnosti.

³⁹ KADLECOVÁ, M. *České a moravské zemské právo procesní v první polovině 17. století*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 66.

doručit rychtáři nebo přísežnému ve vsi.⁴¹ Jak uvádí dále Marta Kadlecová, bylo možné postupovat takto: „*nebylo-li ani těch, pak měl komorník či posel odebrat ze dveří třísku a nejbližšímu sousedovi, purkmistrovi nejbližšího města, resp. radnímu oznámit, že obehlání nebo púhon donesl a ve známost uvedl.*“⁴²

Nejvýznamnější systematickou prací Václava Hory je jeho třísvazková učebnice civilního práva procesního,⁴³ ve svazku druhém pojednává mezi procesními úkony soudu o činnosti doručovací podle zákona č. 113/1895 ř. z., civilní soudní řád (dále jen „c. ř. s.“). Uvádí mezi způsoby doručování tzv. doručování náhradní (§ 102 a násl. c. ř. s.), které je výjimkou z doručení „*přímo osobě, které písemnost ta svědčí (ad manus)*“⁴⁴ kdy může být doručeno dvojím způsobem, a to buď lidem domácím, nebo nelze-li doručit lidem domácím (*ad domesticos*)⁴⁵, případně pronajmatelem či domovníkem, souhlasí-li,⁴⁶ pak uložením. Lidem domácím se míní osoba dorostlá, která se nachází v bytě, obchodní místnosti či kanceláři a mající zpravidla rodinný, respektive služební či obdobný vztah k adresátovi.⁴⁷ Dále je vhodné uvést, že za uložení zákon považuje uložení na poště nebo u obecního starosty.⁴⁸ V případě takového uložení je důležitým právním nástrojem doručení tzv. písemná oznámka,⁴⁹ dnem připevnění této oznámky je písemnost náhradně doručena, připevňuje se na dveřích, k doručení dochází bez ohledu na to, je-li stržena či zničena, případně se dále sdělí doručování sousedům.⁵⁰ Určitou paralelu tak můžeme vidět mezi oznámkou podle c. ř. s. a třískou podle zemského práva, neboť oba dva prostředky měly za úkol podat adresátovi informaci o tom, že mu bylo doručováno.

Václav Hora k doručování dále uvádí, že „*náhradní doručení je vyloučeno tam, kde zákon výslovně nařizuje doručení do vlastních rukou, totiž při žalobě a ostatních písemnostech*“⁵¹ stanoví-li zákon stejný postup jako u doručování žalob. Je-li doručována žaloba, činí tak soud do vlastních rukou, není-li doručeno, je adresát vyzván písemným oznámením zanechaným v bytě či obchodní místnosti, případně kanceláři, nebo připevněným na vchodových dveřích, aby byl adresát v určitý čas přítomen ve své místnosti, není-li ani toto opakované doručování úspěšné, je písemnost uložena na poště nebo u obecního starosty.⁵² To se již dále postupuje shora uvedeným náhradním způsobem, a to uložení. Výjimečně, vzhledem k velké vzdálenosti či neschopnosti přístupu, se druhý pokus o doručování do vlastních rukou nemusí konat, odevzdá se pak písemnost přímo starostovi a ten postupuje jako v případě doručování náhradního, a to uložení.⁵³

⁴¹ Viz ČOZZ čl. B XXI.–XXII. a MOZZ čl. 82 až 83.

⁴² KADLECOVÁ, M. *České a moravské zemské právo procesní v první polovině 17. století*, s. 66.

⁴³ HORA, V. *Československé civilní právo procesní. Díl I.–III.* Praha: Wolters Kluwer, 2010.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 220.

⁴⁵ Tento pojem viz OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I.*, s. 335.

⁴⁶ Viz § 102 odst. 2 c. ř. s.

⁴⁷ Viz § 102 odst. 1 c. ř. s., dále srov. OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I.*, s. 335.

⁴⁸ Viz § 104 odst. 1 c. ř. s.

⁴⁹ OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl I.*, s. 336.

⁵⁰ Viz § 104 odst. 1–3 c. ř. s.

⁵¹ HORA, V. *Československé civilní právo procesní. Díl II.*, s. 221. Doručování do vlastních rukou tak bylo chápáno v užším slova smyslu než dnes, neboť doručovalo-li se náhradně, nešlo o doručení do vlastních rukou. Dnes naopak chápeme náhradní doručení jako jeden ze způsobů doručení do vlastních rukou, buď přímo, je nerozhodné, zda poštou nebo do datové schránky, anebo náhradně. Je-li dnes doručováno náhradně, může být doručena i písemnost, která je doručována do vlastních rukou (nevyloučil-li náhradní doručení výslovně zákon).

⁵² Viz § 106 odst. 2 c. ř. s. Je zřejmé, že se c. ř. s. snažil zajistit přímé doručení (dokonce opakovaným pokusem), a tak náhradní doručení nastupovalo až po něm. V současném českém právu naopak následuje uložení ihned po neúspěšném pokusu o přímé doručení, a tak je doručování do vlastních rukou (pokus o přímé a bezprostředně následující náhradní doručení) v současném právu jednolitý proces, nebylo-li doručeno poprvé přímo.

Vládní návrh c. ř. s. z roku 1937, který z historických důvodů nikdy nevstoupil v platnost, je do jisté míry možné považovat za komentář k c. ř. s., neboť reaguje, jak ostatně uvádí i důvodová zpráva k tomuto návrhu, mj. na nedostatky úpravy předcházející. Náhradnímu doručení se věnují § 97 až 99, dosavadní právní stav se s drobnou změnou nemění, nově se výslovně stanoví, že lze vřazovat do schránky oznámku písemnosti a že se akcentuje uložení u pošty, ničeho významného uvedeného v c. ř. s. se ale nemění. Náhradně se doručuje dorostlé domácí osobě, není-li jí, pak uložení s oznámkou. V případě žalob i nadále platí, že po opětovném pokusu o doručení lze doručovat náhradním způsobem, a to doručení oznámkou.

Jako komentář k tomuto historickému exkurzu je vhodné uvést,⁵⁴ že se podle c. ř. s. za doručení do vlastních rukou nepovažovalo doručení náhradní, jak činí dnešní úprava o. s. ř. Přesto je patrné, že i v minulosti bylo doručování myšlenkově kaskádovité, abychom tak řekli, nelze-li splnit ideálnější doručení (doručení *ad manus*), nezbyvá než doručovat náhradním způsobem, neboť jde o řešení efektivní a nezpůsobuje zbytečné průtahy v řízení, současně šetří práva žalovaného, ale i žalobce. Za c. ř. s. tak bylo odlišováno doručení do vlastních rukou jako doručení přímé a doručení náhradní, které nastupovalo, nebylo-li doručení do vlastních rukou úspěšné. Dnes naopak přechází doručení přímé do doručení náhradního, není-li doručení přímé úspěšné; jako doručení do vlastních rukou, kdy není náhradní doručení vyloučeno, pak označujeme celý tento proces.⁵⁵

Vzhledem ke změně sociální realitě bylo v současné právní úpravě změněno to, že oproti c. ř. s. (jakož i vládnímu návrhu z roku 1937) došlo k určitému zjednodušení. Doručující orgány tak už nemají povinnost opakovaně se pokoušet doručovat přímo do vlastních rukou adresáta dané písemnosti. Tento posun je přitom dán z velké míry dvěma skutečnostmi. Zaprvé, projevuje se v něm zřetelně snaha o snížení nákladů a zjednodušené celého procesu doručování. Zadruhé, dnes je pro adresáty o poznání snazší zajistit, že jim budou písemnosti doručovány (např. pomocí zřízení datové schránky). Je proto jenom správné, pokud se odpovědnost za doručení více přesouvá na jejich stranu. Navíc za situace, kdy je naprosto běžné, že značná část populace pravidelně mění svoje bydliště (respektive má trvalý pobyt nahlášený např. v místě svého narození, ačkoliv již mnoho let žije někde úplně jinde), by nebylo účelné pokoušet se opakovaně doručovat na místo, u kterého existuje vcelku vysoká pravděpodobnost, že bydlištěm adresáta ve skutečnosti vůbec není. Dále je možné rovněž upozornit na další posun, a to, že písemnost je náhradně doručena nikoli oznámkou, jak tomu bylo za c. ř. s, ale až uplynutím úložní doby. Současný právní řád tak vychází adresátům vstříc a poskytuje jim úložní dobu, aby písemnost přebrali, a ta tak byla doručena přímo. Na druhou stranu je nezbytné tento výrok poněkud korigovat, a to sice v tom slova smyslu, že c. ř. s. poskytoval určitý prostor pro adresáta, neboť buďto bylo vyžadováno, aby bylo doručování uskutečňováno opakovaně,⁵⁶ nebo (v případě zvlášť odlehklých míst) byla písemnost uložena po dobu 4 týdnů a teprve poté byla oznámka připevněna na příslušné místo. Oznámku, byť nenastávají tytéž právní účinky, je tak možné do značné míry chápat jako paralelu dnešní výzvy, obě upozorňují adresáta na doručovanou písemnost.

⁵³ Viz § 107 odst. 1 a 2 c. ř. s. Vidíme, budeme-li hledat paralelu, že podle měřítek c. ř. s. by současné doručování do vlastních rukou, včetně ihned navazujícího náhradního doručení, bylo považováno za doručování na velkou vzdálenost či při nesnadné přístupnosti. Uložení následuje ihned po neúspěšném doručení přímém.

⁵⁴ Srov. poznámku pod čarou č. 54.

⁵⁵ Viz § 49 o. s. ř. a jeho rubrika „Doručování písemností do vlastních rukou“.

⁵⁶ Viz § 106 c. ř. s.

Současná právní úprava rovněž opustila doručování prostřednictvím osoby domácí, služebné, manželky atp., přičemž nestanovuje možnost případného sdělení doručování sousedům s právními účinky. Je poněkud s podivem, že doručování osobě domácí apod. současná právní úprava nepřipouští. Důvodu pro to může být několik. Zaprvé, podle našeho názoru jde o projev do jisté míry přenesení příliš velké míry odpovědnosti od občanů (společnosti) na stát, když pro tyto osoby domácí by bylo informování, respektive předání písemnosti adresátovi minimálně zatěžující a současně by byly případně odpovědné za nedoručení této písemnosti, což na nich vzhledem k předpokládanému, vysoce pravděpodobnému, úzkému vztahu k osobě adresáta lze požadovat. Zadruhé, odmítnutí možnosti doručování může být rovněž dáno snahou po ochraně osobních údajů, respektive soukromí. Zatřetí, ve změněných společenských poměrech je naprosto běžné, že dochází ke sdílení domácnosti (a to klidně i krátkodobému např. v délce trvání několika dní nebo týdnů) s osobami, které ve skutečnosti mají k adresátovi velmi volný vztah. Nejeví se proto jako žádoucí, aby těmto osobám byly písemnosti předávány. Navíc c. ř. s. výslovně vyžadoval, aby dorostlá domácí osoba nebo jiná osoba, která měla písemnost za adresáta převzít, byla doručujícímu orgánu známá. Troufáme si tvrdit, že s ohledem na proces individualizace, jakož i rozvolnění tradičních rodinných vztahů a dalších okolností nelze dnes očekávat, že příslušný doručující orgán bude touto znalostí vládnout. Jistě, mohl by např. nabýt tuto znalost prostřednictvím občanského průkazu, avšak celá řada lidí spolu žije ve společné domácnosti, aniž by vstoupila do stavu manželského. Tyto osoby by tak nebyly schopny prokázat, že patří do rodiny adresáta a celá konstrukce by tak postrádala praktického smyslu.

5. Uvedení do právní úpravy vybraných států a základní komparace

Výběr států je proveden především s ohledem na kontinentální právní kulturu, která je vlastní rovněž České republice; pro zajímavost či inspiraci je rovněž zařazena, z důvodu své flexibility, právní úprava anglická. Z kontinentu je pak zkoumáno z důvodu geografické (a kulturní) blízkosti Německo a Rakousko; posledně jmenované rovněž s ohledem na historicky mnohaletou společnou právní úpravu civilního procesu, a to civilního řádu soudního Franze Kleina.⁵⁷ Naopak zahrnutí Slovenska je možné z důvodu přijetí zákona č. 160/2015 Z. z., *civilný sporový poriadok*, kterým se společná cesta Slovenska s Českou republikou v civilním procesu nyní dále oddělila opuštěním, byť novelizovaného, společného občanského soudního řádu, který *civilný sporový poriadok* zrušil. Francie je uvedena, byť jde o okruh negermánského civilního procesu, vzhledem ke své roli jako významného unijního státu a zároveň tradičního reprezentanta kontinentální právní kultury. Cizí právní úpravy jsou uváděny abecedně. Konečně pro úplnost je v samotném závěru této části příspěvku stručně shrnuta právní úprava doručování v unijním právu.

5.1 Anglie

V Anglii byla v roce 1998 pomocí *Civil Procedure Rules*⁵⁸ (dále jen „CPR“) provedena reforma civilního práva procesního, která je rovněž známá jako Woolfova reforma. Není bez

⁵⁷ Pokud jde o doručování, to však je v Rakousku nyní upraveno zákonem o doručování z roku 1982.

⁵⁸ Jde o *Statutory Instrument* 1998 No. 3132 (L.17) Supreme Court of England and Wales, County Courts *The Civil Procedure Rules 1998*.

zajímavosti, že původní pravidla upravující doručování obsažená v CPR byla velmi kritizována a nakonec i podstatně přepracována s účinností od 1. října 2008.⁵⁹ O doručování se v anglickém diskurzu hovoří jako o *service of documents*.⁶⁰ Současná právní úprava rozlišuje mezi doručováním písemností zahajujících řízení a ostatních písemností (viz CPR, část 6); nicméně v praxi není mezi těmito dvěma režimy doručování mnoho rozdílů.⁶¹ Pravidelně se uskutečňuje doručování soudem obvykle *first class post*,⁶² což je do jisté míry ekvivalentní českému doporučenému způsobu posílání pošty. Zpravidla soud doručuje fyzické osobě podle CPR 6.5(6) na „*usual or last known residence*“, tedy na obvyklé nebo poslední známé bydliště.⁶³ Nicméně anglické právo rovněž připouští možnost, aby doručování obstaraly samotné strany, což je také v praxi častokrát preferováno.⁶⁴ V takovémto případě, pokud se např. žalobce rozhodne doručení žaloby žalovanému obstarat sám, má povinnost o svém postupu vyzrozumět příslušný soud (viz CPR 6.4).

Doručování dle CPR probíhá předáním doručované písemnosti do rukou adresátovi, zasláním prostřednictvím *first class post*, zanecháním doručované písemnosti v místě bydliště (popřípadě místa sídla u právnických osob nebo místa podnikání v případě podnikatelů atd.), pomocí elektronických prostředků (typicky faxu). *Civil Procedure Rules* rovněž rozlišují alternativní metody doručování. Doktrína o nich hovoří jako o *substituted service*,⁶⁵ což lze v zásadě přeložit jako náhradní doručení. Soud rozhoduje o tomto náhradním doručení vždy na návrh, a to na základě předložených důkazů. V rozhodnutí musí určit metodu (způsob) alternativního doručení a datum, kdy se má považovat písemnost za doručenou. Věcná přípustnost návrhu na vydání usnesení⁶⁶ soudu o náhradním doručení je koncipována široce, tak např. žalobce může žádat, aby žalovaný byl upozorněn na to, kde je písemnost, textovou zprávou přes mobilní telefon, dále žalobce může žádat, aby byla žalovanému žaloba doručena písemně i prostřednictvím někoho jině, o kterém je známo, že zná žalovaného velmi dobře (např. rodinný příslušník, kamarád atp.).⁶⁷ Písemnost je považována za doručenou druhý pracovní den poté, co byl realizován právem předvídaný způsob doručování (např. poté, co byla písemnost uložena na právem dovoleném místě, nebo poté, co byl odeslán fax).

Podle CPR 6.3 zpravidla doručuje soud, jde-li o dokumenty vydané nebo připravené soudem, soud rovněž může obesílat žalované jménem žalobce, nechce-li žalobce obeslat žalovaného sám. Není-li ale soud úspěšný, podle CPR 6.18 doručí žalobci oznámení o nedoručitelnosti. V takovém případě může žalobce žádat o usnesení o náhradním způsobu doručování dle CPR 6.15 a 6.27. Soud pak zkoumá, do jaké míry je vhodné a účelné s ohledem na sledované cíle povolit žalobcem navržený alternativní způsob doručování (anglické soudy tak např. povolily alternativní způsob doručování za situace, kdy bylo prokázáno, že žalovaný se záměrně vyhýbá doručování písemností).⁶⁸ Pokud ovšem si žalobce

⁵⁹ Zejména jim bylo vytýkáno, že jsou až přespříliš stručná, což vedlo nikoliv ke sledovanému cíli (tj. rychlému a efektivnímu řízení), ale paradoxně k zmatkům a průtahům. V podrobnostech viz MAURICE, K. *Blackstone's civil practice*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 304.

⁶⁰ ANDREWS, N. *English Civil Procedure. Fundamentals of the New Civil Justice System*. Oxford: Oxford University Press, 2003.

⁶¹ Tyto rozdíly spočívají v zásadě v rozdílném stanovení okamžiku, kdy je písemnost považována za doručenou.

⁶² CPR 6.2(1)b ve spojení s *Practice Direction* (6) 8.1 (Practice Directions jsou výkladovými pomůckami k CPR vypracovanými *The Heads of Divisions of the High Court*).

⁶³ ANDREWS, N. *English Civil Procedure. Fundamentals of the New Civil Justice System*, s. 238.

⁶⁴ MAURICE, K. *Blackstone's civil practice*, s. 306.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 239.

⁶⁶ Používá se pojem *order* podle *Practice Direction* (6) 9.1.

⁶⁷ *Practice Direction* (6) 9.3.

⁶⁸ *Viz Albon (t/a NA Carriage Co) v Naza Motor Trading Sdn Bhd* [2007] EWHC 665 (Ch).

a žalovaný alternativní způsob doručování sjednali přímo ve smlouvě, může být dle CPR 6.11 doručováno tímto způsobem bez dalšího.

Z provedené analýzy se podává, že je připuštění možnosti náhradního doručení v Anglii důsledkem nemožnosti, v případě fyzických osob, doručit na obvyklé nebo poslední známé bydliště soudem, respektive důsledkem existence smluvní vztahu před zahájením samotného řízení. Není-li soud úspěšný, ponechává se iniciativa účastníku, a rovněž je tak jeho odpovědností za spor, aby navrhl, jak bude žaloba žalovanému náhradně doručena a které datum se bude považovat za den doručení. Taková úprava *a priori* nevylučuje jakýkoli způsob náhradního doručení, který je podložený skutkovými tvrzeními a důkazy, z nichž vyplývá rozumnost takového doručení.

Civil Procedure Rules jsou sepsány pravidly vycházejícími z praxe anglických soudů. Jak známo, angloamerické právo se liší od kontinentální právní kultury tím, že nezná kodexy, které by regulovaly do jisté míry všechny eventuality, které lze domýšlet. Z toho se podává, že i pravidla týkající se doručování v Anglii jsou především dítětem této právní kultury. Na druhou stranu je možné se inspirovat v tom, že *a priori* nejsou žádné způsoby náhradního doručení vyloučeny, odpovídají-li rozumnému přístupu ke konkrétní realitě. V České republice naopak soudy v případě doručování postupují, do jisté míry, v případě náhradního doručení všeobecně a nezkoumají konkrétní situaci adresáta, respektive návrh žalobce jak náhradně doručovat, tudíž se naše pravidla mají především přiblížit pravidelné realitě, aby bylo dosaženo materiálního doručení s nejvyšší možnou a rozumnou mírou pravděpodobnosti v průměru. Anglická pravidla o náhradním doručení k věci přistupují jinak, a tak ponechávají náhradní doručení na žalobci, který má učinit návrh soudu a může tak docílit doručení podle svého návrhu, nikoli podle předem daných pravidel o náhradním doručení. Náhradní doručení v Anglii je tak podle našeho soudu věcí žalobce.

5.2 Francie

Ve Francii soudy postupují v případě doručování podle občanského soudního řádu z roku 1975.⁶⁹ Úvodem je vhodné zmínit úpravu doručování, která je specifická v tom, že v případě žalob probíhá doručování *par acte d'huissier de justice*, tedy prostřednictvím úkonu soudního doručovatele; v případě žalob nejde o běžné doručení (*notification*), ale jde o speciální způsob doručování, kterému se říká *signification*.⁷⁰ Pokud jde o doručování do vlastních rukou, hovoří se o *signification à personne*, neboli, podle našeho pojetí, do vlastních rukou; je-li doručováno do vlastních rukou, zasílá se písemnost obvykle, nepřevzme-li si však tato osoba písemnost, pokusí se soudní doručovatel s veškerou snahou doručit,⁷¹ zůstane-li však i tento pokus neúspěšný, lze doručit osobě domácí nebo osobě v místě bydliště osoby, které je doručováno, je-li i takovéto doručování neúspěšné, doručuje se pronajímateli, není-li ho, nebo je-li znovu doručováno s neúspěchem, lze doručit sousedovi, souhlasí-li.⁷² Je-li soudní doručovatel úspěšný některým ze způsobů, který následuje po tom, co není doručování úspěšné ani s veškerou snahou, zašle ještě obvyčejný dopis osobě, které mělo být doručeno, že jí bylo doručováno a prohlásí předepsanou formulí, že nemohlo být doručeno žádným z uvedených způsobů.⁷³

⁶⁹ CADIET, L. *Introduction to French Civil Justice System and Civil Procedural Law*. Kyoto: Zengin Foundation for Studies on Economics and Finance, 2010, s. 62.

⁷⁰ CROZE, H. – MOREL, Ch. – FRADIN, O. *Procédure civile. Manuel pédagogique et pratique*. Paris: Litec, 2001, s. 197.

⁷¹ Viz čl. 655 francouzského *Code de procédure civile*.

⁷² CROZE, H. – MOREL, C. – FRADIN, O. *Procédure civile. Manuel pédagogique et pratique*, s. 200–201.

⁷³ *Ibidem*, s. 202.

Vzhledem k tomu, že do procesu doručování vstupuje soudní doručovatel, je doručování programově věcí státu. Stát však nemůže jít natolik daleko, aby rezignoval na to, že je adresát nedostupný zcela, nejde-li o ospravedlnitelné výjimky. Z provedeného rozboru vyplývá, že stejně jako v historických úpravách platných na území České republiky se považuje za nadále vyhovující doručování prostřednictvím osoby domácí, případně dalších osob, u kterých se předpokládá, že mají k adresátovi nějaký vztah (osoba v místě bydliště, pronajímatel, soused), ať je to vztah faktický, nebo právní. Tomu stejně jako v případě c. ř. s. předchází opakovaný pokus o přímé doručení žaloby. I francouzské právo tak sleduje cíl, kterým je materiální doručení, a proto i tehdy, nelze-li přímo doručit, alespoň aproximuje realitu a o soudní písemnosti je adresát alespoň formálně zpraven. Předpokládá se, že se s ní bude následně případně snažit seznámit, čímž se mu dává možnost, aby byla písemnost materiálně doručena.

5.3 Německo

Doručování je v pojetí německého občanského soudního řádu oznámením informace, která je v doručované listině zachycena pro adresáta a to způsobem, který stanoví zákon.⁷⁴ Jinými slovy řečeno, německý zákonodárce klade důraz na skutečnou komunikaci mezi soudem a účastníkem řízení, jejímž cílem je seznámit adresáta s doručovanou písemností. Soudní písemnosti lze dle německého občanského řádu soudního předat adresátovi přímo v budově soudu, nebo prostřednictvím doručujícího orgánu. Připouští se rovněž elektronický způsob doručování,⁷⁵ přičemž tento způsob lze využít vůči osobám, u nichž soud může na základě jejich povolání vycházet ze zvýšené spolehlivosti.⁷⁶ Dokumenty doručované tímto způsobem musí být opatřeny elektronickým podpisem a doručení je účinné, jakmile adresát soudu potvrdí přijetí písemnosti.

Doručujícími orgány v Německu jsou především pošta nebo soudní doručovatel. Doručit soudní písemnosti může na základě žádosti soudu i jiný úřad, pokud lze očekávat, že doručování prostřednictvím pošty nebo soudního doručovatele nebude úspěšné.⁷⁷ Německý občanský soudní řád rovněž připouští tzv. neúřední způsob doručování (např. prostřednictvím advokátů).⁷⁸

V zásadě platí, že dle německé právní úpravy by doručováno mělo být nikoliv náhradně, ale pokud možno přímo adresátu.⁷⁹ Proto je možné doručovat na kterémkoliv místě, kde je adresát zastížen (např. na pracovišti, v jeho obchodě nebo dokonce na ulici).⁸⁰ Náhradně doručovat by se mělo jen v těch případech, kdy se doručuje na místo, o kterém má doručovací orgán informaci, že se na něm adresát skutečně zdržuje.⁸¹ Doručovací orgán taktéž může písemnost odevzdat osobě, která je ochotna ji adresátu odevzdat (např. člen rodiny nacházející se v místě bydliště osoby, které se doručuje, nebo zaměstnanec osoby, které se doručuje, pokud se nachází na svém pracovišti). Toto doručení ovšem není účinné, pokud osoba, která má doručovanou písemnost namísto adresáta převzít,

⁷⁴ Viz § 166 odst. 1 ZPO, kdy toto ustanovení je možno považovat za výkladové vodítko.

⁷⁵ Viz § 174 odst. 3 ZPO.

⁷⁶ Těmito osobami se rozumí zejména advokáti, notáři, soudní exekutoři, daňoví poradci a osoby veřejného práva. Ostatním účastníkům lze takovýmto způsobem doručovat pouze tehdy, pokud s takovýmto postupem vyslovili souhlas.

⁷⁷ Viz § 168 ZPO.

⁷⁸ Viz § 169 odst. 2 ZPO.

⁷⁹ Viz § 177 an. ZPO.

⁸⁰ Viz BGH 145, 364, Ffm VersR 06, 81 a OVG Bln-Brdb NJW, 12, 951.

⁸¹ Lhostejno, zdali se jedná o pracoviště či např. byt.

se účastní dotčeného sporu jako protistrana.⁸² Německý právní řád rovněž připouští vhození doručované písemnosti do schránky užívané adresátem, nebo její zanechání na místě, které se pro uchování hodí, pokud jí není možné doručit jinak, např. předáním písemnosti osobě blízké.⁸³ Písemnost se poté má za doručenou okamžikem vhození do schránky. Teprve nelze-li využít ani jednu z výše uvedených možností, dojde k doručení uložení písemnosti u soudu, v jehož okrese se místo doručení nachází, popřípadě uložení na poště (pokud je doručováním pověřena pošta). O tomto uložení se zanechává adresátovi oznámení na vhodném místě, např. na dveřích jeho domu nebo jeho obchodu. Písemnost je považována za doručenou okamžikem zanechání tohoto oznámení.⁸⁴

Podstatné pro základní srovnání se současnou českou právní úpravou je, že německé náhradní doručování je postaveno na primátu přímého doručení (stejně jako je české), avšak rozdíl je v tom, že stejně jako ve Francii, i nadále je doručování přes osobu v blízkosti adresáta možné. Dalším rozdílem je skutečnost, že v Německu je za okamžik náhradního doručení považován zpravidla okamžik vhození do schránky (nebo již uvedené předání osobě třetí), uložení je až poslední možností, která nastupuje, nelze-li dospět k odevzdání či vhození písemnosti. V českém právním řádu je naopak uložení primárním způsobem náhradního doručení, přesněji uplynutí úložní doby.

5.4 Rakousko

V Rakousku reguluje doručování doručovací zákon z roku 1982,⁸⁵ přičemž doručování je upraveno i v rakouském procesním kodexu.⁸⁶ Náhradní doručení je v rakouském právním řádu připuštěno, ovšem, stejně jako v Německu, je primární přímé doručení.⁸⁷ Náhradně doručovat je možné předáním doručované písemnosti jakékoliv dospělé osobě, o níž je doručujícímu orgánu známo, že je členem společné domácnosti s adresátem písemnosti, popřípadě zaměstnancem u stejného zaměstnavatele jako adresát písemnosti. Pochopitelně není možné přenechávat takto písemnosti osobám, které by mohly být ve střetu zájmu (např. protože jsou sami účastníci daného řízení⁸⁸) nebo které písemně adresát písemnosti z doručování vyloučil.⁸⁹ Podmínkou náhradního doručení takovýmto osobám však vždy je, že jsou důvody pro to, aby takovéto místo náhradního doručení bylo považováno za místo, kde se obvykle adresát zdržuje (žije či pracuje). Pokud se adresát na tomto místě delší dobu nezdržuje (např. z důvodu dlouhodobého pobytu v nemocnici, nebo z důvodu čerpání dlouhodobé dovolené) a pokud se tudíž nemohl adresát nikoli vlastní vinnou s doručovanou písemností seznámit, považuje se takovéto doručení za neúčinné.⁹⁰

Přestože je v Rakousku chápáno náhradní doručení v úzkém smyslu, a je do něho zařazováno jen doručení jiné osobě než adresátovi, tzv. náhradnímu adresátovi (*Ersatzempfänger*),⁹¹ z důvodu komparace je vhodné zařadit i další způsob, jak lze dosáhnout doru-

⁸² Viz § 178 ZPO.

⁸³ Viz § 180 ZPO.

⁸⁴ Viz § 181 ZPO. Dále v podrobnostech k doručování v Německu BAUMBACH, A. *Zivilprozessordnung: mit FamFG, GVG und anderen Nebengesetzen*. 71. Auflage. München: Beck, 2012, s. 820 an.

⁸⁵ Zustellgesetz, BGBl. Nr. 200/1982 (dále jen ZustG).

⁸⁶ Viz § 87 až 121 rakouského ZPO.

⁸⁷ V podrobnostech k náhradnímu doručování v Rakousku viz RECHBERGER, W. H. – SIMOTTA, D.-A. *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts: Erkenntnisverfahren*. 8. Auflage. Wien: MANZ'sche Wien, 2010, s. 260 an.

⁸⁸ Viz § 103 rakouského ZPO.

⁸⁹ Viz § 16 a 17 ZustG.

⁹⁰ RECHBERGER, W. H. *Civil Procedure in Austria*. 2nd edition. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2016.

⁹¹ *Ibidem*.

čení, aniž adresát osobně převezme písemnost. Touto možností je doručení uložení.⁹² Doručení uložení se uplatní, nelze-li doručit přímo ani náhradně, tak, že se adresátovi zanechá výzva (ve schránce nebo na dveřích) a písemnost je uložena po dva týdny na poště. Odstranění nebo poškození výzvy nemá na účinnost vliv.⁹³ Doručení písemnosti nastává prvním dnem uložení, není-li vyzvednuta, vrací se soudu.⁹⁴ To ovšem neplatí, pokud se adresát dlouhodobě nezdržuje na místě, kam je mu doručováno (opět např. z důvodu dlouhodobého pobytu v nemocnici), a tudíž nemá možnost se s doručovanou písemností seznámit.⁹⁵

Z uvedeného vyplývá, že stejně jako u právních řádů jiných států (Francie, Německo) je v Rakousku primárně doručováno náhradně osobě v domácnosti adresáta či osobě v jeho zaměstnání, případně pronajímateli adresáta. Doručení uložení ani v Rakousku není považováno za náhradní doručení, je však rozdílné oproti současné české právní úpravě, neboť doručení nastává uložení, nikoli uplynutím úložní doby jako v České republice. Důvodem, jak se z komparativního hlediska jeví, je, že uložení v Rakousku předchází ještě náhradní doručení, a tak není nutné dávat adresátovi ještě další čas pro vyzvednutí písemnosti. České právo naopak dává větší prostor adresátovi co do možnosti písemnost vyzvednout, bez předchozího právního účinku doručení, když doručení nastává až desátým dnem uložení, nebo vyzvednutím v této lhůtě.

Naopak české právo neumožňuje doručení náhradní přes osobu v domácnosti nebo v zaměstnání. Podle rakouského práva se však, stejně jako podle německého, nevzhazuje po uložení, ale vrací se písemnost soudu. Nutno však podotknout, že německé právo umožňuje před uložení náhradní doručení vhozením, jsou-li splněny podmínky. Ve francouzském, německém i rakouském právu tak je sice adresát při nedoručení informován, že mu bylo doručováno a že je písemnost uložena (výzvou, případně jinou písemností doručovanou do jeho poštovní schránky jako v případě Francie, že nebylo doručení úspěšné), jemu doručovanou písemnost však v poštovní schránce po uložení nenalezne, ta je k dispozici u soudu. Podle našeho názoru je však ve většině případů příhodnější, aby písemnost byla v poštovní schránce.⁹⁶

5.5 Slovensko

Na Slovensku zákon⁹⁷ výslovně o náhradním doručení nehovoří. Nicméně relevantní právní úprava (tj. § 105 až 116 c. s. p.) zjevně klade velký důraz na odpovědnost za správnost údajů zapsaných ve veřejných registrech a s tím spojenou přísnou fikcí doručování.⁹⁸ Lze tak dovodit, že náhradní doručení bude nastávat v případech, kdy nelze písemnost, která se doručuje do vlastních rukou, doručit do vlastních rukou. Základní pravidlo

⁹² Další možností je rovněž doručení osobě neznámé, nebo neznámého pobytu, v takovém případě se uplatňuje institut *curator in absentia*. Rovněž v českém právu známe institut takového opatrovníka, který může být ustanoven podle § 29 odst. 3 o. s. ř. účastníku, jehož pobyt není znám, nebo účastníku, jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině. V případě písemnosti vyvěšovaných na úřední desce, o nichž to stanoví zákon, tyto jsou doručeny desátým dnem podle § 50I o. s. ř.

⁹³ Viz § 17 odst. 4 ZustG.

⁹⁴ V podrobnostech RECHBERGER, W. H. *Civil Procedure in Austria*.

⁹⁵ Viz § 17 odst. 3 ZustG.

⁹⁶ Může, v některých případech, nastávat, že adresát již nemá přístup k poštovní schránce. Podle našeho názoru však i tak je možné zajistit přístup, i kdyby nebyl adresát nadále nájemcem či vlastníkem (respektive neměl vůbec vztah k místu, kde se poštovní schránka nachází).

⁹⁷ Zákon č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen c. s. p.).

⁹⁸ Viz § 112 c. s. p. v podrobnostech dále BAĐURA, P. Nový Civilný sporový poriadok a jeho vplyv na exekučné konanie. *Komorní listy*. 2016, č. 3, s. 38 an.

stanoví, že písemnost (doručovaná do vlastních rukou i nikoli do vlastních rukou⁹⁹) je doručena dnem vrácení nedoručené zásilky soudu. Když budou tyto případy nastávat, nedoručuje-li se při jednání soudu nebo jeho jiném úkonu, nebo nedoručuje-li se elektronicky, nebo na adresu soudu oznámenou, doručuje se na adresu fyzické osoby evidované v registru obyvatel, nebo evidovanou adresu místa pobytu cizinců. Preferuje se tak adresa evidovaná, je zde však zásadní výjimka.

Touto výjimkou je doručování žaloby fyzickým osobám, které má zvláštní právní úpravu. Žaloba se doručuje do vlastních rukou,¹⁰⁰ avšak nevrací se soudu s účinky doručení při nedoručení na evidovanou adresu, ale soud je dále povinen činit vše pro to, aby zjistil skutečný pobyt žalovaného a na toto místo pak doručuje.¹⁰¹ Nebude-li soud s doručením i přesto úspěšný, žaloba se mu vrátí a soud oznámení o jejím podání vyvěsí na úřední desce; patnáctým dnem nastává fikce doručení.¹⁰²

Bez zajímavosti rovněž není, že slovenský zákonodárce se rozhodl v automatickém zřízení elektronické schránky (na kterou může být doručováno) všem občanům Slovenské republiky po dovršení 18. roku života. Pro úplnost je nicméně nezbytné říci, že podmínkou samotného doručování do této elektronické schránky je aktivace jejím majitelem.¹⁰³

Z komparativního pohledu tak slovenské náhradní doručení, stejně jako české, nezná doručení osobě v domácnosti nebo osobě v zaměstnání.¹⁰⁴ Dále oproti české, rakouské i německé právní úpravě neposkytuje právo úložní dobu na poště; písemnost je doručena vrácením soudu, u něhož je k dispozici. Účastník tak vlastně ani nemusí vědět, že mu byla písemnost doručována, neboť *civilný sporový poriadok* nestanoví povinnost zanechávat výzvu nebo jiné oznámení. Rovněž se písemnost nevhazuje do schránky, a tak se právní úprava liší od české, i od německé, kde se takový postup může uplatnit.

Výjimečně je rovněž to, že se u žalob musí soud pokusit, potom co nebyl úspěšný s doručením na adresu evidovanou, nalézt skutečnou adresu a na tu doručovat. Je pochopitelná a správná snaha doručovat snad nejdůležitější soudní písemnost – žalobu – na skutečnou adresu, doručování se tak opakuje, je tak větší možnost účastníkovi doručit.¹⁰⁵ Opakovaný pokus o doručení zná v obdobné podobě právo francouzské. Důsledek nedoručení je však rovněž velmi přísný, a to účinky fikce doručení patnáctým dnem po vyvěšení. Poštovní schránka, její pravidelná kontrola, tak již neposkytuje jistotu, že bude zanecháno oznámení při nedoručení, c. s. p. ho nepředepisuje. Přenáší se tak odpovědnost na adresáta, akcentuje se povinnost bdělosti na evidované adrese stejně jako u osob právnických u místa sídla. A tak by si adresát, po dobu své nepřítomnosti, měl např. zajistit dosílání zásilek, případně hlásit dočasnou změnu adresy.

⁹⁹ § 112 c. s. p. má rubriku „Doručovanie písemností inak ako do vlastných rúk“.

¹⁰⁰ Viz § 167 odst. 1 c. s. p.

¹⁰¹ Viz § 116 odst. 1 c. s. p.

¹⁰² Viz § 116 odst. 2 c. s. p.

¹⁰³ V podrobnostech viz zákon č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dále pak CICÁKOVÁ, I. Elektronické (datové) schránky povinně i na Slovensku. *NewsFP*. 2016, č. 15. Srov. HRDLÍČKA, M. Aktuální otázky doručování do datové schránky v civilním soudním. *Revue pro právo a technologie*. 2013, č. 8, s. 33 an.

¹⁰⁴ Nemožnost doručit na Slovensku jiné osobě v domácnosti nebo zaměstnání je kritizována, neboť podle dosavadních zkušeností bude taková možnost výrazně chybět (viz např. KRAJČO, J. *Súdne doručovanie od 1. 7. 2016 – Sporové konanie*. Bratislava: Eurounion, 2016, s. 74 an.). Podle dosavadní právní úpravy bylo takovým osobám možné náhradně doručit, byla-li taková osoba ochotná obstarat odevzdání písemnosti (viz § 46 odst. 2 zrušeného zákona č. 99/193 Zb., občianskeho súdneho poriadku).

¹⁰⁵ V tomto ohledu, v opakovaném pokusu o doručení, se tak nová slovenská právní úprava blíží právní úpravě c. ř. s. a vládnímu návrhu c. ř. s. Náhradní doručení žaloby a dalších zákonem stanovených písemností mohlo tehdy nastat uložením až po opakovaném neúspěšném pokusu o doručení.

5.6 Unijní právo

Doručování v rámci EU se řídí nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanský a obchodních v členských státech (dále jen „nařízení“). Tento unijní právní akt se vztahuje na případy, kdy je soudní nebo mimosoudní písemnost zaslána z jednoho členského státu EU do druhého za účelem doručení v druhém členském státě (viz článek 1 odst. 1 nařízení). Nařízení se ovšem nevztahuje na daňové, celní či správní věci ani na odpovědnost státu za jednání nebo opomenutí při výkonu státní moci.¹⁰⁶

Nařízení rozlišuje mezi doručováním soudních (Kapitola II nařízení) a mimosoudních písemností (Kapitola III nařízení), avšak stran doručování mimosoudních písemností toliko stanoví, že mimosoudní písemnosti mohou být zasilány za účelem doručení v jiném členském státě v souladu s nařízením (viz čl. 16 nařízení).

Nařízení rozlišuje celkem čtyři základní způsoby doručování. Doručování prostřednictvím odesílajících a přijímajících orgánů, cestou diplomatických a konzulárních zástupců, poštou a konečně tzv. přímým doručením, když každá osoba zúčastněná na soudním řízení je oprávněna nechat doručit písemnost přímo prostřednictvím soudních úředníků, úředníků nebo jiných osob přijímajícího členského státu, pokud takové přímé doručení povolují právní předpisy daného členského státu.¹⁰⁷ Dle judikatury Soudního dvora EU platí, že nařízení musí být vykládáno tak, že v něm není zavedena žádná hierarchie mezi jednotlivými způsoby doručování.¹⁰⁸

Dle preambule nařízení je důvodem existence tohoto unijního právního aktu zejména snaha zaručit efektivní realizaci doručování soudních písemností. Tomu odpovídá rovněž znění čl. 4 odst. 1 a 2 nařízení, kde je kladem veliký důraz na rychlost, ovšem rovněž také na materiální doručování; doručování je tak možné realizovat jakýmkoliv vhodným způsobem, pokud obdržená písemnost po obsahové stránce věrně odpovídá odeslané písemnosti. Doručování probíhá podle právního řádu státu, na jehož území se doručuje (viz čl. 7 odst. 1 nařízení), přičemž doručující subjekt má povinnost učinit veškeré nezbytné kroky, aby byla písemnost doručena co nejrychleji (viz čl. 7 odst. 2 nařízení). Adresát může odmítnout písemnost, pokud není k písemnosti připojen překlad jazyka, kterému adresát rozumí, nebo překlad do úředního jazyka členského státu, na jehož území se doručuje (viz čl. 8 odst. 1 nařízení). V takovémto případě lze uskutečnit opravné doručení (viz čl. 8 odst. 3 nařízení). Datum doručení je datum, ve kterém je písemnost doručena podle právních předpisů státu, na jehož území se doručuje (viz čl. 9 odst. 1 nařízení); to neplatí, je-li nutné písemnost doručit v určité lhůtě (viz čl. 9 odst. 2 nařízení).

Jak je zmíněno výše, samotné účinky doručování nařízení neupravuje. Ty totiž vyplývají z práva příslušného členského státu, podle něhož se doručuje (viz čl. 7 nařízení). Na druhou stranu nařízení řeší, jak má soud postupovat v případě doručování předvolání nebo obdobné písemnosti (viz čl. 19 nařízení). Nařízení stanovuje, že písemnost musí být doručena skutečně nebo dle vnitrostátních právních předpisů; v obou případech ovšem musí mít adresát dostatečný prostor k tomu, aby se mohl obhajovat (čl. 19 odst. 1 nařízení); jinak musí soud řízení přerušit. Zároveň ovšem je v čl. 19 odst. 2 nařízení stanovena

¹⁰⁶ Krom toho je nezbytné zdůraznit, že se na doručování mezi jednotlivými členskými státy užije rovněž dvoustranných mezinárodních smluv, byly-li uzavřeny. Viz čl. 20 odst. 2 nařízení.

¹⁰⁷ Viz čl. 15 nařízení. Náš právní řád přitom poslední uvedenou možnost nezná. V podrobnostech viz SVOBODA, J. Doručování soudních a mimosoudních písemností v členských. *Ad Notam*. 2009, č. 1, s. 21 an.

¹⁰⁸ Viz rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 9. 2. 20006, C-473/04, *Plumex proti Young Sports NV*.

výjimka, kdy soud může pokračovat v řízení a vydat rozhodnutí. V tomto případě ovšem musejí být splněny: i) písemnost byla zaslána způsobem předvídaným nařízením, ii) ode dne zaslání uplynulo nejméně 6 měsíců, iii) nebylo obdrženo potvrzení o doručení, přestože bylo vynaloženo veškeré úsilí k jeho získání. Nařízení rovněž přiznává soudci možnost prominout zmeškání lhůty (viz čl. 19 odst. 4 nařízení), v českém právu ovšem žádná taková lhůta není.

Co se judikatury týče, z hlediska zkoumané problematiky je zvláště důležité rozhodnutí ve věci *Adler*.¹⁰⁹ V tomto rozhodnutí Soudní dvůr EU judikoval, že s unijním právem je neslučitelná taková právní úprava, která stanovuje, že soudní písemnosti určené straně, jejíž bydliště nebo místo obvyklého pobytu se nachází v jiném členském státě, jsou založeny do spisu a považovány za doručené, pokud uvedená strana neoznačila zmocněnce pro doručování s bydlištěm v prvním státě, ve kterém probíhá soudní řízení.

6. *De lege ferenda*

Následující návrhy pro úpravu stavu *de lege lata* týkající se náhradního doručení v civilním sporu směřují k doručování fyzickým osobám. Doručování právníckým osobám nepovažujeme z důvodu povinnosti bdělosti na registrované adrese (případně i povinnosti datové schránky, uvažujeme-li i o doručování elektronickém) za problematické. V případě fyzických osob tak právní úprava má být, nenastane-li doručení přímé, které je plným promítnutím požadavku materiálního doručení, vyvážená co do prostředků s rozumnou pravděpodobností efektivních a co do materiálního doručení. Shrneme-li, náhradní doručení v České republice nastává po neúspěšném doručení písemnosti přímo (do vlastních rukou) uplynutím úložní doby, není-li náhradní doručení vyloučeno. Primárně se zabýváme doručováním do vlastních rukou, neboť tak jsou doručovány nejdůležitější procesněprávní písemnosti. Náhradní doručování do vlastních rukou nastává bezprostředně, není-li adresát zastížen (a to na skutečné adrese, jinak na adrese evidované), a to zanecháním výzvy a uložením zásilky na poště s tím, že fikce doručení nastává desátým dnem uložení a písemnost je následně vhozena do schránky adresáta.

Zásadní náměty *de lege ferenda* se z historického, komparativního a doktrinnálního pohledu nabízejí v případě otázky adresy, na kterou je doručováno, otázky opakovaného pokusu o doručení, otázky osoby, které je náhradně doručováno, otázky výzvy či oznámení o písemnosti, otázky délky úložní doby a otázky okamžiku náhradního doručení spolu s otázkou vhození písemnosti do schránky. Závěrem těchto námětů se zabýváme rovněž dalšími možnostmi elektronizace doručování.

6.1 Náhradní doručení u fyzické osoby (nepodnikající)

Současná právní úprava náhradního doručení co do své všeobecné konstrukce v zásadě vyhovuje měřítkům prostředků s rozumnou pravděpodobností efektivních a materiálního doručení, neboť se doručuje primárně na skutečnou adresu adresáta,¹¹⁰ a také proto, že je adresát informován o písemnosti jednak výzvou, jednak vhozením písemnosti do poštovní schránky. Přesto lze nalézt další prostředky, jak zvýšit pravděpodobnost materiálního doručení s rozumnými náklady a s rozumným přenosem odpovědnosti.

¹⁰⁹ Viz rozsudek Soudního dvora (první senát) ze dne 19. 12. 2012, C-325/11, *Adler*.

¹¹⁰ Byť z praktických důvodů není vždy možné tuto adresu spolehlivě zjistit, a tak se doručuje na evidovanou adresu, u které se zároveň presumuje, že je skutečným bydlištěm adresáta.

Předně, pokud jde o otázku adresy, na kterou je doručováno, je třeba akcentovat skutečnou adresu. Jistě soud může (a běžně se tak děje) zjišťovat nejenom z různých evidencí (např. CEO, CEVO atp.), nýbrž i pomocí vyhledávače na internetu, dotazem na vlastníka domu (zjištěného z katastru nemovitostí), v němž má adresát evidovanou adresu atp.; avšak s ohledem na náklady, které toto pátrání přináší, se nejeví jako vhodné a účelné. Z praktických důvodů je tak nepřímá třeba klást na adresu evidovanou povinnost bdělosti. Podle našeho názoru by bylo vhodné, aby zákon explicitně stanovil povinnost bdělosti na evidované adrese, což lze požadovat, vzhledem k potřebnosti dostupnosti občanů v případech doručování (nejen) soudních písemností.¹¹¹ Existuje přitom celá řada argumentů, proč by takováto povinnost měla být přijatelná. Zaprvé, podle § 10b odst. 1 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel, je možné v evidenci vést též údaj o adrese, na kterou mají být účastníkovi doručovány písemnosti postupem dle občanského soudního řádu. Jedná se o tzv. evidenční adresu, kdy každá fyzická osoba má možnost na ohlašovně v místě trvalého pobytu zajistit, že jí bude doručováno na adresu dle její volby. S touto možností počítá výslovně rovněž o. s. ř., když § 46b písm. a) stanovuje, že na takovou adresu se doručuje přednostně. Zadruhé, preferovaný způsob doručování je prostřednictvím informačního systému datových schránek (viz § 45 o. s. ř.). Dle § 3 odst. 1 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, platí, že Ministerstvo vnitra ČR zřídí bezplatně datovou schránku fyzické osobě, pokud o ni požádá. Fyzická osoba tedy má možnost s minimálními náklady zajistit, že bude pro doručující orgány dosažitelná.

Dále se ukazuje, že problematika skutečné dosažitelnosti adresáta je v zahraničí (Francie, Německo, Rakousko) řešena rovněž možností náhradně doručit osobě domácí nebo osobě u něho zaměstnané.¹¹² Vzhledem k tomu, že osoby domácí či osoby u něho zaměstnané s velkou pravděpodobností znají účastníka a jsou s to s ním být v kontaktu, a tak mohou kompenzovat neznalost skutečné adresy soudem, je vhodné a potřebné na ně povinnost doručit přímo adresátovi přenést. To je rovněž ostatně v souladu s přetřženou historií staršího českého civilního procesu. Pro budoucí právní úpravu je vhodné a potřebné znovu zavést náhradní doručení osobě domácí či osobě u něho zaměstnané (případně pronajímateli), nelze-li doručit přímo, uložení by mělo být *ultima ratio*. Je zřejmé, že v případě zaviněného porušení povinnosti písemnost adresátovi předat, je na místě povinnost k náhradě škody či obecně újmy vůči adresátovi.

České právo je velmi rozumné rovněž v tom, že adresátovi zanechává výzvu k vyzvednutí písemnosti a že rovněž písemnost po uplynutí úložní doby vhadzuje do schránky. Výzva je tak v souladu s tradicí třísky, oznámky či oznámení. Nutno podotknout, že i zde je však prostor ke zlepšení, neboť uvedené historické instituty dávaly seznat nejen adresátovi, ale i osobám v bezprostředním okolí, že bylo doručováno. Tyto osoby tak mohly rovněž informovat adresáta. Dnes je takováto znalost o doručování omezena v podstatě

¹¹¹ Již nyní je tato povinnost nepřímo vyjádřena v § 46b o. s. ř. Dále dosavadní judikatura rovněž vymezuje, že při doručování na evidovanou adresu nehraje roli, zdali se na ní účastník zdržuje (viz rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2012, sp. zn. II. ÚS 1308/10: „Tato úprava od základu mění pojetí doručování podle dosavadní úpravy tím, že opouští paternalistický přístup, který jí dominoval, a naopak vychází ze zásady, že každý si má svá práva střežit především sám. Tato zásada je vyjádřena abstraktním vymezením adresy pro doručování v § 46b písm. a) o. s. ř., ze kterého vyplývá, že není principiálně významné, zda se adresát na adrese skutečně zdržuje, či nikoliv.“). Obdobně PAŘÍZEK, I. K doručování v rozhodčím řízení a (ne)možnosti rozhodce získat údaj z centrální evidence obyvatel. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 19. Z nedávné judikatury tyto závěry týkající se evidované adresy potvrzuje rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2018, sp. zn. 21 Cdo 813/2016.

¹¹² Rovněž Soudní dvůr Evropské unie ve svém rozsudku Soudního dvora (desátého senátu) ze dne 2. března 2017 ve věci C-354/15 sledává při výkladu evropských předpisů jako adekvátní, aby náhradně bylo doručeno osobě domácí či u něho zaměstnané.

na přístup do poštovní schránky. Paragraf 49 odst. 2 o. s. ř. sice uvádí, že doručující orgán zanechá vhodným způsobem písemnou výzvu, což samo o sobě nevyklučuje např. vylepení na dveře, avšak v drtivé většině případů se výzva vhadzuje do poštovní schránky. Dáváme tak v úvahu a doporučujeme, aby napříště s výzvou o uložení zásilky vhadzované do poštovní schránky, nebylo-li již náhradně doručeno osobě domácí či osobě u něho zaměstnané, bylo vyvěšováno rovněž v blízkosti místa doručení (na stěnu, na dveře, na plot apod.) oznámení o nedoručení zásilky a informace o jejím uložení, neboť tak je možné i pravděpodobné, že se informace dostane dalšími cestami k adresátovi.

Pokud jde o otázku opakovaného doručení nebo délky úložní doby, je vhodné představit, že obě otázky jsou z našeho pohledu spojené. V každém případě je rozumné, že fikce doručení nastává až uběhnutím úložní doby, je však arbitrární, jak takováto doba bude nastavena, zda půjde o deset, čtrnáct nebo patnáct dní. Vzhledem k tomu, že není jako v jiných státech (Francie, Slovensko u žaloby, případně i podle historického c. ř. s.) zaveden opakovaný pokus o doručení, přikláníme se i přesto, že je taková situace kompenzována do jisté míry tím, že nedochází k fikci doručení dnem vrácení písemnosti soudu, ale až uplynutím úložní doby, k delší úložní době, a to patnáct dní.

6.2 Doplnkové využití elektronických prostředků pro materiální doručování

Ukazuje se, že povědomost adresáta o doručování je asi nejpodstatnější (materiální doručení), a tak by nová právní úprava měla řešit případy, i přes explicitní povinnost bdělosti na adrese evidované, kterou navrhuje, kdy adresát není dostupný. Podle našeho názoru má právo reagovat na současnou situaci, o které lze předpokládat, že bude ve větší míře obvyklá. Tu lze popsat, s určitou mírou výhrad, takto: adresát může často až pravidelně cestovat (pracovně i jinak), nemusí znát příliš okolí svého bydliště, přemisťování adresáta nemusí být trvalejšího charakteru, a tak si nemusí měnit adresu evidovanou, ani to nemusí být vhodné, rovněž se adresátovi nemusí vyplatit, ani nemusí být někdy administrativně taková věc možná, aby si nechával písemnosti dosílat, rovněž nemusí mít nikoho, kdo mu bude týden co týden kontrolovat jeho byt či dům, jeho rodinní příslušníci mohou být stovky kilometrů vzdáleni atd. Takové osoby rovněž budou spíše spoléhat na stále se více rozvíjející elektronickou komunikaci. V takovém případě můžeme jednat reagovat zavedením možnosti elektronické komunikace (což již dnešní právní úprava připouští), nebo k věci přistoupit s anglickou flexibilitou.

Posledně jmenované reaguje na takovéto situace nikoli předem známými scénáři a jejich regulací, ale přenáší odpovědnost ze soudu na žalobce (nebo žalovaného v určitých případech). I současná právní úprava připouští, aby doručování probíhalo prostřednictvím účastníka řízení nebo jeho zástupce (viz § 45 odst. 3 o. s. ř.). Tímto je posilována odpovědnost účastníka za výsledek řízení.¹¹³ Zároveň platí, že adresátovi je možné písemnost doručit na kterémkoliv místě, kde je zastižen (např. na ulici, v hospodě atp.).¹¹⁴ Avšak takovou volnost, jakou připouští anglické právo, česká právní úprava zjevně nezná.¹¹⁵

¹¹³ Viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2008, sp. zn. IV ÚS 434/08.

¹¹⁴ Viz § 46a odst. 1 o. s. ř.

¹¹⁵ Dosavadní právní úprava neumožňuje dohodu stran (procesní smlouvu, kterou by musel respektovat i soud) upravující doručování, je třeba zvláštní právní úpravy, neboť se nacházíme ve veřejném právu, kde normy jsou převážně kogentní. Dokonce i pro rozhodčí řízení, které je, na rozdíl od civilního procesu, soukromoprávním řízením, je doručování považováno některou judikaturou za kogentní, od něhož se strany nemohou svoji dohodou odchýlit (viz např. rozhodnutí Nejvyššího soud ze dne 14. 5. 2007,

Zůstává však otázkou, proč by měl zákonodárce bránit účastníkům řízení v tom, aby si dopředu sjednali způsob, jakým jim bude doručováno, tj. aby si sjednali procesní smlouvu stran doručování. Jistě je možné namítnout, že existují případy, kdy by toho mohlo být zneužíváno. Tak například lze uvažovat o situaci, kdy budou uzavírány tzv. adhezní smlouvy se spotřebitelem, v nichž si podnikatel vymíní, že bude spotřebiteli doručováno na email, za tímto účelem smluvní stranou zvlášť zřízeným. Takovýto email mající toliko jediný účel by pak spotřebitel měl minimální motivaci pravidelně využívat a tím by pravděpodobnost, že mu bude skutečně doručeno, rapidně klesala. Jistě, je možné nastavit si např. přeposílání zpráv či přijmout jiná technická opatření, avšak spotřebitel nemusí být dostatečně vzdělán na to, aby byl schopen tato opatření přijmout. Navíc existuje i nezanedbatelná skupina obyvatel, která vůbec nemusí mít potřebné znalosti, a nemusí ani vlastnit nezbytnou techniku (např. senioři). Ani u nich by nebylo žádoucí, aby byli druhou smluvní stranou nuceni k uzavření shora popsané procesní smlouvy. Na druhou stranu se nelze jednoduše spokojit s tvrzení, dle kterého není možné takové řešení vůbec přijmout, a to s ohledem právě na ochranu spotřebitele. Objevuje se totiž začasť názor, podle kterého spotřebitel je snad jakousi prázdnou nádobou, která jakkoliv absolvovala povinnou školní docházku, ve skutečnosti není schopna porozumět psanému textu. Jakkoliv se zdráháme přijmout tuto hypotézu, i kdybychom na ní přistoupili, je nezbytné říci, že neschopnost porozumět psanému textu u spotřebitelů můžeme stěží odstranit zákonnou úpravou; daleko spíše je třeba tyto nedostatky řešit v rámci vzdělávacího systému. Navrhujeme proto přijmout právní úpravu inspirovanou anglickým právem. Na druhou stranu takovéto ustanovení by nemělo být blanketní normou, která bude opravňovat účastníky řízení k uzavírání libovolných procesních smluv stran doručování. Naopak se jeví jako nezbytné přijmout takovou právní úpravu, která bude obsahovat dostatečné záruky bránící jejímu zneužití (např. v podobě nezbytnosti uzavírat takovouto smlouvu na samostatném listu papíru), aniž by došlo k jejímu popření (tj. v zásadě by nemělo být přistupováno k tomu, že bude vyloučeno uzavírat takovouto procesní smlouvu v případech určitých kategorií vztahů, např. ve vztahu spotřebitel–podnikatel).

6.3 Další využití elektronických prostředků

Již úvodem jsme mohli uvést, že řešením všech problémů s náhradním doručením by bylo zavedení povinných datových schránek pro všechny občany a další osoby; náhradní doručování by pak přestalo existovat, považovalo-li by se doručení do datové schránky nadále za doručení přímé.¹¹⁶ Doručování je však především otázkou spravedlnosti,¹¹⁷ a tak je třeba k němu přistupovat poměrně citlivě a vyváženě. Zavedení datových schránek by

sp. zn. 20 Cdo 1328/2007), které však bylo podrobena kritice (viz zejména v komentáři k § 19 BĚLOHLÁVEK, A. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012). Pro rozhodčí řízení je podle Alexandra Bělohlávky typické, že i doručování je dohodnutý postup nebo postup, který je upraven v pravidlech o řízení (řády stálých rozhodčích soudů). Navrhovaná změna umožňující procesní smlouvy o doručování by tak umožnila flexibilnější civilní proces, proto je však nutné zavést právní úpravu takovou procesní smlouvou umožňující. V podrobnostech viz NAVRÁTIL, P. *Připustnost procesních smluv*. In: MACKOVÁ, A. a kol. *Aktuální otázky civilního a trestního řízení: se zaměřením na rekodifikaci občanského soudního řádu ve světle principů demokratického a právního státu*. Praha: Všehrd, 2016.

¹¹⁶ Obdobným řešením by bylo zavedení obligatorních elektronických adres, respektive řešení spočívajícího v tom, že již nepůjde o povinné datové schránky, ale povinné emailové schránky. Takové řešení, přes obdobnou kritiku, kterou lze uplatnit u obligatorních datových schránek, však rovněž přináší další problematické prvky týkající se zejména poskytovatelů emailových schránek a jejich zabezpečení.

¹¹⁷ Srov. WINTEROVÁ, A. *Doručování soudních písemností jako jeden z problémů spravedlnosti*.

bylo řešením sice jednoduchým, ale zároveň kladoucím nepřiměřené náklady pravděpodobně na osoby nevyužívající elektronické prostředky komunikace a další skupiny.¹¹⁸ Jedním z řešení by bylo, zmírňující tak některé největší obtíže, zřízení veřejných terminálů s tiskárnami s přístupem k těmto datovým schránkám či zavedení služby poskytovatele poštovních služeb, který by v rámci této služby zasílal doručené a vtištěné zprávy přicházející do datové schránky na poštovní adresu zvolenou adresátem. Plošné zavedení datových schránek však i přes zmírňující opatření, podle našeho názoru, není zcela legitimní, když obdobných účinků lze dosáhnout už jen zavedením explicitní povinnosti bdělosti na evidované adrese.

Další obecnou možností dalšího využití elektronických prostředků by bylo zavedení povinnosti oznamovat státu centrálně, a pravidelně aktualizovat, svou emailovou adresu. Na této adrese, vzhledem k tomu, že je kdekoli na světě přístupná, by byla zavedena povinnost bdělosti. Obdobné výhrady jako u datových schránek lze nalézt i v tomto případě. Je zde dále na místě otázka potvrzení přijetí uznávaným elektronickým podpisem a následky nepotvrzení přijetí písemnosti, tak jako zabezpečení emailových schránek.¹¹⁹

Současné, tím spíše budoucí, možnosti elektronizace komunikace jsou významné, a tak by moderní a efektivní právo na ně nemělo zapomínat. Náš názor je však takový, že i nadále, alespoň v poměrně blízké době, by mělo být doručování fyzickým osobám (nepodnikajícím), a tak i řešení náhradního doručování, založeno primárně na fyzickém, nikoli elektronickém, způsobu doručování. Vzhledem k možnostem, které elektronizace nabízí, není-li již podle zákona doručováno do datové schránky, nebo jinak elektronicky, by mělo být i pro fyzické (náhradní) doručování, jak jsme naznačili shora, doplňkově využíváno elektronických prostředků komunikace, a to pro zasílání upozornění o doručování (z důvodu cíle materiálního doručení).¹²⁰ Nemělo by však být *a priori* do budoucna vyloučeno, aby se stávalo i doručování soudních písemností obecně více elektronické, na základě dalšího vývoje techniky a jejího užití ve společnosti.

Závěr

Je možné krátce shrnout, že právní úprava náhradního doručení v civilním sporu je z historického, jakož i z komparativního pohledu na velmi dobré úrovni. Nezanedbatelný prostor pro zlepšení právní úpravy se však týká doručování osobě domácí nebo u adresáta zaměstnané, stejně tak jako možnosti elektronického upozornění na doručovanou soudní písemnost. Po analýze náhradního doručování *de facto*, z které vyplývá, že náhradní

¹¹⁸ Bez toho, abychom se kokoholi dotkli, pravděpodobně to bude platit v průměru u velmi starých osob nebo osob nemajetných.

¹¹⁹ Je otázkou, nejsou-li emailové schránky obdobně nezabezpečené jako schránky poštovní, které bývají obvykle na klíč, který má obvykle velmi málo bezpečnostních prvků.

¹²⁰ Další možností, i když více problematickou, byf posilující materiální doručení, je využití elektronických prostředků k tomu, aby adresátovi byl umožněn dálkový přístup k doručované listině. Takový přístup, chápeme-li jím něco odlišného než datové schránky, případně emailové schránky či elektronické úřední desky, by však znamenal zavedení zcela nového systému. Takový systém by pak mohl sloužit k tomu, aby po zadání přístupových údajů o zásilce byly doručované listiny adresátovi zobrazeny. (Pokud by však šlo o systém bez přístupových údajů, byl by srovnatelný se současnými elektronickými úředními deskami.) Přístupové údaje by však musely být před tím zaslány adresátovi buď jako součást výzvy adresátovy o uložení písemnosti, nebo jako součást (elektronického) upozornění o doručování. Je však otázkou, zdali takovýto systém by neměl být považován nikoli za náhradní doručení, ale za doručení přímé, má-li adresát písemnost přístupnou; zadá-li přístupový kód, je rovněž ověřitelné, že bylo materiálně doručeno. Pokud bychom předpokládali jinou variantu, že totiž datové schránky mají ze zákona všichni zřízené, ale nedoručuje se do nich povinně, pak projevem materiálního doručení může být do budoucna dálkový přístup k doručované listině skrze datovou schránku. V takovém případě je však jakékoli přečtení listiny v datové schránce třeba považovat za přímé doručení.

doručení v civilním sporu není kvantitativně zanedbatelné, přistupujeme k analýze možného transnacionálního referenčního rámce *Principles of Transnational Civil Procedure*, z nichž se podává, že konkurujícími si principy, které se u náhradního doručení střetávají, je materiální (skutečné) doručení a rozumná míra efektivity nástrojů doručení.

Vzhledem k tomu, že ani z historické, ani komparativní analýzy se nepodává, že by nástroje v případě náhradního doručení byly takové, že by se zcela či podstatně přenášela odpovědnost za doručení na účastníka (snad s výjimkou Anglie), je třeba vždy zapojit soud při doručování, v případě náhradního ho opakovat nebo dát možnost uloženou písemnost vyzvednout. Cílem doručení je totiž aproximace reality prostřednictvím příležitosti, není-li možné přímé doručení, seznámit se s písemností (materiální doručení), byť nastávající po fikci doručení. Anglické řešení, které jsme rovněž analyzovali, je výjimečné tím, že *a priori* nevylučuje žádný způsob náhradního doručení, pro českou, i kontinentální právní úpravu obecně, může být inspirací v tom, a to je náš návrh, že účastník je povinen sdělit soudu elektronickou nebo jinou mobilní adresu žalovaného, zná-li ji. Na tuto adresu bude soud, případně poskytovatel poštovních služeb, doručovat elektronicky oznámení o doručované písemnosti. Tak je možné rozšířit využití elektronických či mobilních prostředků, neboť soud není s to skutečnou adresu účastníka vyhledávat.

Dalším, již zmíněným námětem vycházejícím z francouzského, německého i rakouského práva, stejně tak jako historického českého práva (c. ř. s.),¹²¹ je znovuzavedení doručení osobě domácí nebo u adresáta zaměstnané. Tento návrh souvisí s tím, že je velmi pravděpodobný jejich vztah s adresátem, ať už jakkoli nevýznamný, a je potřebné a málo zatěžující, aby tyto osoby měly povinnost písemnost adresátovi doručit. S tímto návrhem rovněž souvisí, aby mimo výzvu ve schránce bylo zanecháváno viditelně (na dveřích apod.) oznámení o doručování zásilky, tak se tato informace díky okolí adresáta může rovněž k němu dostat.

Konečně lze uvést, že uvedené náměty na zlepšení tradičního náhradního doručování (doručování osobě domácí, připevňování oznámení), stejně tak jako zlepšení využívání elektronického (či mobilního) doručování, v souhrnu mohou prospět nejen účastníkům, ale i soudům, které budou efektivnější a méně zatížené, uvolní-li se jim prostor, neboť část odpovědnosti za doručení se přesune na účastníky či další osoby, po nichž to lze legitimně požadovat.

¹²¹ Rovněž zrušení takové možnosti na Slovensku *civilným sporovým poriadkom* je považováno za krok špatným směrem.

Substituted Service of Process

Tomáš Střeleček – Petr Navrátil

Abstract: Service of documents in civil proceedings raises major consequences for both the parties and the court. Substituted service should be applied exceptionally. It is linked with fundamental questions that can be considered as one of the fundamental problems at the very beginning of the process, which should be both legal and just. The article first presents comparative and historical starting points for substitution, and it outlines which questions are universal but also require new answers given the current possibilities of technology and the state of society. The current state de facto and de lege lata in the Czech Republic is analysed and it is pointed out that the substituted service is quantitatively not negligible. In the next part of the paper are described the conditions for actual notice based on the doctrine of the Principles of Transnational Civil Procedure for the Czech conditions. Alternative delivery is further analysed from both historical and comparative perspectives (England, France, Germany, Austria, Slovakia), not forgetting the views of the European and the constitutional law. On the basis of these perspectives, there are suggestions for de lege ferenda considerations. The article deals especially with the questions of substituted service to a physical person (non-entrepreneur) and deals with the possibilities of complementary use of electronic means for actual notice and their further use in the substituted service of process.

Key words: substituted service, civil process, civil procedure code, historical comparison, comparative law